

Особливості політичного прогнозування у міжнародних відносинах

УДК 32.001.18

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-5.2>

Погорелова Інна Сергіївна
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-6560-242X

У статті аналізується сутність та особливості політичного прогнозування у сфері міжнародних відносин. Зазначені основні причини підвищеної уваги до теми політичного прогнозування у сфері міжнародних відносин, зокрема визначення основних тенденцій і перспектив їх розвитку, з'ясування нових чинників, що можуть вплинути на міжнародну систему, розуміння можливостей появи й еволюції міжнародних конфліктів і криз, перспектив їх подолання тощо. Доводиться, що політичне прогнозування міжнародних відносин є важливою умовою успішної зовнішньополітичної діяльності держави і допомагають в ухваленні виважених міжнародно-політичних рішень, тому потреба у створенні науково-достовірних та обґрунтованих прогнозів залишається на порядку денному.

Визначені типи прогнозів, що використовуються у прогнозуванні міжнародних відносин і охарактеризовані їх особливості. Констатовано, що розробка кожного з цих прогнозів є складним процесом, оскільки стосується безлічі процесів і подій, які відбуваються у міжнародній політичній сфері. У зв'язку з чим, політичне прогнозування міжнародних відносин розробляється найчастіше як альтернативи розвитку, що мають вірогідний характер. Зроблена спроба зрозуміти основні проблеми під час прогнозування міжнародних відносин. Зокрема, це потенційні проблеми «чорних лебедів» або події, які неможливо передбачити на основі попередніх спостережень. Причина труднощів полягає і у тому, що система і структура міжнародних відносин змінюється і розвивається, має нелінійний характер. Підготувати якісне прогнозування складно й тому, що у таких багатовимірних середовищах як міжнародні відносини та геополітика інформація є неповною, зокрема про наміри учасників, а несподіванки є звичним явищем. У зв'язку з чим зазначено, що відносно найближчого майбутнього можна розробити цілком вірогідні прогнози, щодо віддаленого майбутнього – стратегічного і глобального характеру, то прогнози мають ймовірнісний характер через неврахування з різних причин чинників і тенденцій, які не потрапили до вихідних даних у процесі прогнозування. Акцентовано, що політичне прогнозування у міжнародних відносинах є безперервним процесом, що дозволяє своєчасно фіксувати зміни у міжнародній ситуації та у разі необхідності вносити корективи. Окреслені основні етапи прогнозування та їх особливості під час прогнозування міжнародних відносин. Автор намагалася узагальнити матеріал щодо особливостей зовнішньополітичного прогнозування, залучивши наукові дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних авторів.
Ключові слова: прогноз, прогнозування, міжнародні відносини, зовнішньополітичне прогнозування.

Вступ. У сучасних умовах жодна сфера суспільного життя не може ефективно розвиватися без прогнозування майбутнього. Актуальним у ХХІ столітті є прогнозування у сфері міжнародних відносин (МВ), роль останніх у житті людства зросла, проте сьогоднішній їх стан характеризується конфліктністю, ослабленням впливу міжнародних організацій, що не сприяє підтримці миру та безпеки у світі. Посилилась нестабільність у системі міжнародних відносин через сукупність факторів, зокрема: агресивну політику окремих держав, міжнародний тероризм, гібридні виклики, міжцивілізаційні протиріччя та гострі суперечки між впливовими акторами на міжнародній арені ін. 24 лютого 2022 р. Росією був нанесений руйнівний удар по світовому порядку. Відомий політолог Ф. Фукуяма назвав вторгнення РФ критичним поворотом у світовій історії. У таких умовах, стає очевидною об'єктивна необхідність прогнозування не лише короткострокові, а й віддалені перспективи розвитку подій й основних тенденцій міжнародних відносин, щоб мати змогу подолати невизначеність май-

бутнього, адекватно реагувати на майбутні явища, процеси й події, спробувати уникнути небажаних наслідків, спланувати поведінку, орієнтуючись на досягнення бажаних цілей.

Тема прогнозування розроблена у науці. Створено різні методики аналізу та прогнозування, існує технологія цих процесів. Так, проблеми політичного прогнозування розглядаються у роботах українських науковців: С.Телешуна, А.Бароніна, Б.Гаврилишина, А.Коваленка, Н.Ржевської; досліджували особливості прогнозування у політиці В.Андрущенко, О.Бабкіна, М.Головатий, В.Горбатенко, Ф.Рудич ін. Відомі зарубіжні фахівці, які відзначились дослідженнями з проблем прогностики Р.Арон, Д.Белл, З.Бжезинський, С.Гантінгтон, Г.Кіссінджер, Ф.Фукуяма ін. У США прогностичним дослідженням присвячені наукові журнали: «Futures: the journal of policy, planning and futures studies», «Foresight: The International Journal of Applied Forecasting», «Journal of Forecasting». Попри значну кількість робіт для вітчизняної науки існує необхідність продовження дослідження

політичного прогнозування й подальшої розробки його теоретичних і методологічних аспектів. Публікацій, присвячених безпосередньо політичному прогнозуванню у сфері МВ небагато через специфіку дослідження, що обумовлене багатьма факторами, зокрема великою кількістю складників та динамічним характером МВ.

Метою статті є аналіз сутності та особливостей політичного прогнозування в галузі міжнародних відносин; розглянути специфіку зовнішньополітичного короткострокового, стратегічного і глобального прогнозування МВ та основні складності у прогнозуванні у цій сфері.

Методи дослідження. При проведенні дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системно-структурний аналіз.

Результати. Прогнозування є процесом розробки прогнозів (від грец. *prognosis*, *pro* - наперед, *gnosis* - пізнання), своєрідним випереджальним відображенням дійсності. Водночас, прогноз заснований на знанні минулого. Політичне прогнозування є складним видом прогнозування, адже його об'єкт – багатогранний феномен політика (внутрішня і зовнішня). Політичне прогнозування – це процес науково-обґрунтованого припущення про можливі шляхи розвитку політичних подій у майбутньому, розробки рекомендацій для практичної діяльності в умовах теоретичної дійсності [1, с. 38]. Проте жодна майбутня стадія політичного процесу, перебіг подій не можуть бути передбачені зі 100 % ймовірністю. Прогноз є ймовірнісним, а не директивним описом майбутнього. Прогнозування не є безумовною констатацією, що саме так буде, воно має розглядатися за формулою «може бути або відбутися за певних умов» [2, с. 39]. Саме вірогідний характер прогнозу та його наукова обґрунтованість відрізняє цей вид знання від інших форм передбачення. Розробка прогнозів має певну послідовність – етапи прогнозування, основні з них: постановка мети; одержання та обробка інформації; оцінка та аналіз інформації; систематизація фактів, виявлення ключових моментів і тенденцій; побудова основних гіпотез; відбір альтернатив; визначення перспектив і вірогідності прогнозу; оформлення висновків. На сьогодні відомо понад 150 методів прогнозування, цей перелік не вважається остаточним.

Політичне прогнозування поділяється на внутрішньополітичне і зовнішньополітичне. Відомий український науковець В. Горбатенко дає визначення зовнішньополітичному прогнозуванню – це прогнози в галузі міжнародних відносин та зовнішньої політики, в яких пріоритет надається оцінкам розвитку і взаємовідносин держав та вивченню загальних тенденцій світового розвитку [2, С. 36]. Зовнішньополітичне прогнозування є багатола-

новим процесом. Це прогнози щодо майбутнього суб'єктів, явищ і процесів у сфері МВ і зовнішньої політики; перспектив і шляхів розвитку світових політичних інституцій; перспектив міжнародної обстановки у світі в цілому, у окремих регіонах, країнах, прогнозування тенденцій та напрямів їх розвитку і чинників, що стимулюють певні міжнародні події.

Більшість дослідників справедливо наголошують, що політичне прогнозування в галузі міжнародних відносин є важливою умовою успішної зовнішньополітичної діяльності. Для політиків і міжнародної спільноти актуально спрогнозувати потенційні кризові ситуації та конфлікти у світі. Політична еліта має передбачати наслідки своїх дій на міжнародній арені та дій інших держав у МВ, оскільки прорахунок може спровокувати міжнародний конфлікт, кризу, війну, а наукові прогнози є однією з можливостей очікуваного розвитку політичних подій та процесів. Прогнози мають допомагати керівництву країни приймати оптимальні рішення у зовнішній політиці, адже в іншому випадку недолугі рішення можуть критично вплинути не лише на саму державу, але й на долю людства. Ці рішення можна приймати спонтанно, реагуючи на несподівані загрози та виклики, а можна заздалегідь розробити заходи щодо забезпечення національної безпеки та захисту державних інтересів. Отже, прогнозування в галузі МВ необхідні для того, щоб убезпечити країну/країни від загроз і захистити національні інтереси. До завдань політичного прогнозування у сфері МВ можна віднести: виявлення потенційно небажаних сценаріїв розвитку події та в ідеалі запобігання небажаному, перенаправлення або прискорення розвитку подій/процесів у необхідному напрямку; своєчасне пристосування до неминучого; виявлення тенденцій МВ; вибір і прийняття зовнішньополітичних рішень; визначення альтернатив розвитку світових політичних процесів і встановлення ймовірності їх здійснення.

Водночас, є і такі дослідники, які розглядають прогноз як ненауковий або беззмістовний через неможливість прогнозування політичних подій [3-5]. Так, стаття у «New York Times», написана професоркою політології Ж.Стівенс, розкритикувала прогнозування за постійну нездатність передбачити міжнародні та внутрішні політичні результати. У ній, вказувалося, що «...шимпанзе, випадково кидаючи дротики у можливі результати, впоралися б майже так само добре, як і експерти» [6].

Прогнози МВ можуть відрізнятися в залежності від специфіки завдань: прогнозування довгострокових тенденцій зовнішньополітичної діяльності окремих держав; розробка довгострокових прогнозів щодо можливого розвитку МВ; середньострокових прогнозів (побудова ймовірної картини міжнародних подій з визначенням різних варіантів на

рік або на кілька років вперед); короткострокових прогнозів (докладніший розгляд, більше варіантів розвитку подій, визначення максимально ймовірних і оптимальних зовнішньополітичних рішень на найближчі дні, тижні, місяці у межах року). Прогнози можуть бути спрямовані на виявлення основних тенденцій (найбільш вірогідні, оптимальні, найменш вірогідні) міжнародних відносин; нових потенційних чинників, які впливатимуть на розвиток світу, регіону, країни; у міжнародних дослідженнях бачимо значний інтерес до прогнозування можливих нових конфліктів й шляхів еволюції існуючих.

З огляду на вищесказане розрізняють: короткострокове політичне прогнозування у міжнародних відносинах, пов'язане із ситуативним аналізом тенденцій, процесів, інтересів акторів та їх взаємодії й окреслення можливого стану у найближчій перспективі. Наприклад, прогнозують прийняття політичного рішення, що може вплинути на МВ, хід важливих переговорів або поведінку акторів. Стратегічне (характерним є довгостроковий часовий вимір) прогнозування МВ, як зазначив американський політолог Дж. Фрідман відноситься до тієї частини розвідувальної діяльності, у фокусі якої знаходяться події, що мають глибокий, фундаментальний вплив на міжнародну систему. Такі стратегічні події мають довгострокові наслідки і впливають на світову систему [7]. Основним підходом стратегічного прогнозування є аналіз подій та трендів минулого і вибудовування потенційних тенденцій у майбутньому на підставі минулих подій. У цього виду прогнозування є недолік – воно не враховує несподіваних факторів, які можуть втрутитися у політичний процес і кардинально вплинути на нього та змінити. Тобто, у залежності від віддаленості від сьогодення ймовірність прогнозу падає через посилення впливу змінних і появу нових факторів. Водночас, розуміння довгострокових тенденцій є необхідним. Без них складно обійтися під час формування політичних зовнішньополітичних стратегій. Стратегічний прогноз передбачає варіанти і бажаний майбутній стан та містить перелік моделей поведінки для його досягнення.

Окремим видом прогнозування є глобальне політичне прогнозування. Глобалізація та інформаційна революція, світові фінансові кризи, міграційні та інші процеси вносять суттєві зміни у характер політичної реальності. Прогнозування не може оминати процеси світової глобалізації. Об'єктом глобального політичного прогнозування є глобалізація у її історичній динаміці – становленні єдиного взаємопов'язаного світу, в якому народи не відділені один від одного звичними протекціоністськими бар'єрами та кордонами, які одночасно і обмежують їх у спілкуванні і оберігають від неупорядкованих зовнішніх впливів [8]. Українська дослідниця

Н. Ржевська зазначає, що полем аналізу геополітичного прогнозування є глобальна політико-економічна картина у історичному та інформаційному розрізі. Результати геополітичних прогнозів втілюються у глобальних прогнозах, які стосуються всього людства [1, С. 39]. На основі аналізу геополітичних моделей світу дослідники прогнозують основні тенденції розвитку системи МВ, виявляють головні конфронтаційні вузли і формують уявлення як про глобальні геополітичні загрози, так і про загрози національним інтересам держав, породжуваних геополітичними процесами. Відомими є, наприклад, сценарні прогнози розвитку політичної ситуації у світі, що періодично публікує Національна рада з розвідки США (National Intelligence Council). Погоджуємось з думкою дослідників Дж. Скобліка і Ф. Тетлока, які вказують у своїй статті, що прогнозувати складно, особливо коли йдеться про геополітику — сферу, де правила гри не є повністю зрозумілими, інформація неповна, а досвід часто дає небагато переваг у прогнозуванні майбутніх подій [9]. У одній з розвідок наводиться інформація, що дослідження прогнозів 300 експертів з політики та економіки упродовж більш ніж 20 років показало, що передбачувана ефективність цих експертів щодо геополітичних подій була у середньому некращою, ніж випадковій припущення [10].

І все ж міжнародні відносини ґрунтуються на певних закономірностях, які допоможуть прогнозувати їх. Безперечно, відбуваються динамічні зміни, але прогнози дають змогу зменшити фактор невизначеності, за умов постійного їх коригування з урахуванням найновішої інформації. Отже для прогнозування політичних подій, процесів у МВ значення має постійне системне вивчення сучасного стану МВ та ґрунтовне знання поточної політичної ситуації, основних подій, ключових трендів у світі, зокрема у сфері МВ. Особливе значення для довгострокового і глобального прогнозу є можливість збору, систематизації та аналізу величезних масивів інформації. На процес розробки прогнозу у МВ впливає: складність об'єкта прогнозування – чим складніший об'єкт прогнозування, тим складніший є процес розробки прогнозу; рівень сформованості об'єкта прогнозування (якщо об'єкт не склався як система і для нього є характерним хаотичність, незавершеність) тоді прогнозувати майбутнє складніше; знання про об'єкт прогнозування, його структуру, зовнішні зв'язки і відносини, тенденції розвитку; геополітичне і гео економічне місце у світі ін. Тобто чим детальнішим є розуміння об'єкта прогнозу, тим достовірнішим будуть прогнози. Таким чином, надійність прогнозів залежить від низки умов або факторів: глибини комплексного аналізу основних тенденцій, що визначають розвиток різних систем; рівня вивченості конкретних процесів та повноти інформації про умови та

причинно-наслідкові зв'язки, що визначають розвиток процесу; своєчасності та швидкості обробки інформації про процеси і події, наявністю сучасною матеріально-технічною базою, що допомагає з обробкою інформації. Наприклад, вивчення відповідних політичних і стратегічних документів певної країни дає важливу інформацію про зовнішню політику держав, про мотиви прийняття рішень. Проте частина документів може бути закритого характеру, а отже прогнозист не володітиме повною інформацією щодо ситуації. Дослідники Дж. Шнайдер, Н. Гледиш, С. Кері зазначають, що наукові прогнози можливі у тих галузях, де прогнозисти можуть спиратися на попередні знання та накопичені докази у формі систематичного зібраних даних або думки експертів, які володіють вичерпними знаннями [5].

Важливою сферою прогнозування МВ є питання зовнішньої політики окремих держав (наприклад, держав-лідерів, провідних країн світу) і взаємовідносини між ними. Адже відносини між такими країнами мають багатовимірний вплив на міжнародний розвиток, на політичну ситуацію, глобальну економіку та національні інтереси. Взаємовідносини між ключовими країнами впливають і впливатимуть на тенденції розвитку і в цих країнах, і на розвиток МВ у світі. Тому можна прогнозувати майбутні тенденції МВ (регіональні і глобальні) за допомогою аналізу відносин між країнами-лідерами. Враховуючи, що на двосторонні відносини між певною парою країн можуть впливати інші країни. В цілому, у прогнозуванні МВ розглядаються, передусім відносини держав, лише потім інших суб'єктів міжнародного життя.

При оцінці зовнішньополітичного курсу держави необхідно враховувати їх підходи до відносин з іншими державами, з міжнародними організаціями, методи реалізації власних інтересів. Ключовим елементом зовнішньої політики є вироблення та прийняття зовнішньополітичних рішень, характер яких залежить від багатьох факторів. Окреслимо фактори впливу на зовнішню політику держави. Внутрішні чинники: політична структура суспільства і державного апарата; тип і рівень стабільності політичної системи, військовий і економічний потенціал; демографічна структура суспільства, суспільна думка й настрої у суспільстві щодо основних проблем і напрямків зовнішньої політики, індивідуальні особливості політичних лідерів, позиція лідера і політичної еліти країни, розстановка політичних сил у країні. При прогнозуванні зовнішньої політики враховувати необхідно і національний характер, історичні традиції, науково-технічний потенціал, який впливає на рівень економічного і військового розвитку держави, відповідно і на потенціал її впливу на міжнародній арені. Важливим є об'єктивна оцінка цих показників, кількісний та якісний показник, що характеризує кожний

фактор. Фактори зовнішнього середовища: геополітичні положення держави, ситуація у сусідніх державах, у регіоні (зокрема, суспільно-політична; зовнішньополітичні курси держав-сусідів), ступінь інтегрованості у систему МВ; загальний стан і тенденції розвитку системи МВ, наявність та глибина міждержавних суперечностей. Можуть бути досліджені й інші додаткові фактори. Аналіз цих факторів визначає можливості зовнішньополітичної діяльності держави, ієрархію пріоритетів у постановці та реалізації зовнішньополітичних цілей. Це у свою чергу дозволяє зрозуміти та спрогнозувати зовнішню політику держави, з побудовою найвірогідніших, найменш вірогідніших й оптимальних варіантів її розвитку, окреслити можливі події, процеси та явища, які будуть відбуватися у регіоні, і світі (якщо, наприклад, говоримо про ключових міжнародних акторів). Водночас, саме максимальне врахування впливу всіх факторів, що впливають на зовнішню політику є однією з головних проблем політичного прогнозування.

Ще однією складністю прогнозування зовнішньої політики держав є неповна інформація про наміри учасників. Держави не завжди однаково реагують на одну й ту ж саму ситуацію, інакше їх реакція стає передбачуваною та може бути використана супротивником. Можна навести приклад тенісиста, який не буде завжди подавати в одному місці, щоб завадити супернику передбачити його дії; лідерам держав так само необхідно змінювати свої відповіді на події [10]. У результаті однакові умови та послідовність подій можуть призводити до різних реакцій, наприклад, одні потенційно призводять до війни, а інші – ні. Прогноз, спрямований на визначення основних геополітичних тенденцій стикається з високим ступенем невизначеності. У прогнозуванні не тільки складно врахувати всі можливі фактори впливу, але й існує ймовірність подій «чорного лебедя». Це непередбачувані і несподівані події, часто з екстремальними наслідками, які роблять прогнози та очікування недійсними та обмежують достовірність прогнозів [11]. Прикладами потенційних «чорних лебедів» є демократичні перетворення у Китаї, ядерна війна, раптовий розпад ЄС тощо [12].

Проблемним аспектом є й те, що сучасну систему МВ складно назвати лінійною, частіше всього для МВ характерним є нелінійне середовище. Як наслідок непросто очікувати лінійних залежностей у складних системах. Прогнозист враховує які та як минулі тенденції зберезуться у майбутньому. У лінійних прогнозах минуле є прологом, а прогнозування зводиться до лінійної екстраполяції минулого тренду у майбутнє. Якщо умови є сприятливими, а поведінка приблизно лінійною, прогноз відповідатиме дійсності. Нелінійність є повним відривом від минулої тенденції, є критичною точкою в якій прогнози стикаються з глибокою

трансформацією. Тобто лінійному світі ми очікуємо пропорційного і незмінного зв'язку між причиною та наслідком [13]. Наприклад, якщо певний обсяг іноземної допомоги призвів до зростання економіки, то маємо очікувати, що подвоєння цього обсягу іноземної допомоги дасть додаткові економічні вигоди. Однак, це не завжди так. Таким чином, замість того, щоб думати про лінійні зв'язки, де причина А створює наслідок В, потрібно з'ясувати безліч можливих впливів у нелінійних системі взаємодії. Науковець Ф.Хайєк в 1950-х рр. писав, що така спроба майже недоступна людському розуму [13]. Професорка Ж. Стівенс стверджує, що довгострокове прогнозування може бути отримане з наукових прогнозів, лише якщо вони стосуються системи, які можна описати як ізольовані, стаціонарні та рекурентні. Ці системи дуже рідкісні й сучасне суспільство не є однією з них [6]. Прогнозування є ризикованою справою для будь-якого науковця. Наче немає нічого простішого, ніж візуалізувати майбутнє: основні параметри відомі, поточні траєкторії зрозумілі. Все, що потрібно це спроектувати їх на кілька кроків вперед. І це правильний підхід для стабільних і збалансованих систем [10].

На думку українських дослідників процес прогнозування передбачає 6 основних етапів, незалежно від того, в якій сфері він використовується: 1. визначення, верифікація і деталізація проблеми; 2. встановлення оціночних критеріїв запропонованих рішень і технологій; 3. ідентифікація альтернатив; 4. оцінювання альтернативних політик; 5. зіставлення різних варіантів рішень вищезазначених проблем та їх роз'яснення. 6. моніторинг наслідків прийнятих рішень та розробка наступних кроків [14]. Окреслимо деякі особливості, характерні для етапів політичного прогнозування у МВ. Першим етапом є вивчення основних тенденцій світового розвитку, особливо тих, які мають вирішальний вплив на відносини і співвідношення сил між її учасниками. Це тенденції у економіці, політиці, науці, демографії, ідеології ін. Їх аналіз дозволить окреслити спектр можливих сценаріїв розвитку МВ й виділити серед них найбільш ймовірні. На другому етапі необхідно виділити головну тенденцію для формування МВ; визначити рівень її впливу сьогодні та спрогнозувати ступінь її впливу у перспективі; розглянути взаємодію цієї тенденції з іншими світовими тенденціями. На основі цього аналізу означити визначальний вектор розвитку міжнародної системи. На третьому етапі окреслюється найімовірніший сценарій розвитку МВ для цього необхідно проаналізувати сукупність чинників. Зокрема загальні тенденції світового розвитку, що утворюють основний вектор розвитку міжнародної системи та дослідити діяльність основних державних і недержавних суб'єктів МВ. Є фактори, які можуть мати місце у майбутньому з великою ймовірністю. Наступним кроком є пошук факторів,

пов'язаних із невизначеністю. На четвертому етапі відбувається прогнозування сценаріїв. Кожен сценарій має різну шкалу ймовірності. Можливі сценарії розвитку МВ окреслюються: основним вектором розвитку міжнародної системи, інтересами впливових суб'єктів МВ та відносинами між ними. Співвідношення цих чинників дає можливість передбачити подальші дії суб'єктів МВ від яких залежать сценарії розвитку міжнародних відносин.

Прогнозування у МВ полягає у систематичному відслідковуванні стану основних світових тенденцій та політики ключових акторів міжнародної системи. Має бути максимально повне уявлення про процеси, що відбуваються у світі. Адже для МВ характерним є динаміка. Ситуація може змінюватися швидко та анулювати вчорашні й навіть реалії сьогодення. Різкі зміни ситуації на міжнародній арені можуть відбутися внаслідок певних подій: ослаблення держави-лідера, ключової регіональної країни внаслідок наприклад, революції, конфлікту, потужної економічної кризи тощо. Зміна влади у країні, що веде до принципової зміни зовнішньої політики держави. Розпад існуючих блоків і коаліцій або утворення нових, які змінюють міжнародну ситуацію. Глобальна, регіональна чи локальна війни. Так, російсько-українська війна має регіональний і глобальний вимір. У перспективі траєкторія руху світового порядку буде визначатися декількома факторами, зокрема, такими як: зовнішньополітичний курс США та вибір американськими адміністраціями методів досягнення цілей, стабільність альянсів; єдність Заходу, динаміка відносин між США і Китаєм, між США і Росією, між Китаєм-Росією, внутрішня ситуація всередині Росії, її зовнішньополітичний курс; зовнішньополітичний курс Китайської Народної Республіки. Від розвитку подій в Україні залежить якої конфігурації набуде майбутня міжнародна система. Спектр можливих подій варіюється від світової війни до холодної війни і до врегулювання в якому Росія стане частиною архітектури безпеки (наприклад, у разі кардинальних змін всередині неї). Як міжнародна спільнота буде вирішувати проблеми сучасності, пов'язані, із політико-безпековою сферою: питання збереження миру, недопущення нових конфліктів і війн, нерозповсюдження ядерної зброї, боротьба з міжнародним тероризмом, роззброєння ін. Які можливі варіанти можливого розвитку міжнародної системи: монополярна модель, нова біполярність, багатополлярність (поліцентризм) чи незупинний хаос? Хто буде центрами багатополлярної моделі і який формат цієї моделі? Серйозним залишається питання, що буде першим показником у ієрархії міжнародних відносин? Військова сила, що є придатною для встановлення контролю над поведінкою інших держав; або військова могутність втратить переваги у МВ, а голо-

вним стане демократія, вільне й відкрите суспільство, що забезпечує сприятливе середовище для співробітництва між державами. Провідні аналітичні та прогностичні центри світу продовжують працювати щоб дати відповіді на запитання: куди рухається світ? які ключові фактори визначатимуть майбутнє? яких основних глобальних тенденцій очікувати? які потенційні ще невідомі процеси необхідно враховувати у прогнозах.

Зазначимо, що більшість геополітичних прогнозів достатньо песимістичні щодо політичних подій, але оптимістичні щодо економічного зростання. У політичній сфері прогнозують багатоплярний світ, охоплений конфліктами, з обмеженою роллю міжнародних інституцій. Проте у науковій літературі існує багато дискусій щодо цих питань і пам'ятаємо про можливості «чорного лебедя». Цікавою є думка професора міжнародної політики Д. Дрезнера про те, що експерти з зовнішньої політики схильні до песимістичних ідей, він додає, що набагато безпечніше передбачити нещастя, ніж прогнозувати, що все буде добре. Попередження про сценарії лиха, які не відбудуться завдають меншу шкоду репутації — тобто хтось просто обережний і розсудливий [15].

Висновки. Отже, складним видом прогнозування є політичне прогнозування у сфері міжнародних відносин, оскільки стосується багатьох явищ, процесів і подій, що відбуваються у міжнародній політичній сфері. Воно здійснюється з метою визначення основних тенденцій і перспектив розвитку МВ, може допомогти не допустити появи міжнародних конфліктів, прогнозуючи їх наслідки або наслідки певного політичного рішення. Наукове прогнозування важливо не для пасивного споглядання можливих варіантів майбутнього, а насамперед для того, щоб це майбутнє можна було планувати, керувати ним через сьогодення. Як справедливо зазначає українська дослідниця Н. Ржевська, що на світовій політичній арені виграють ті, хто врешті дослухається до прогнозів, намагаючись досягнути їх підстави, зрозуміти логіку обґрунтування, виявити сутність і спрямування [16, С. 5]. Політичне прогнозування є безперервним процесом, що дозволяє фіксувати зміни у міжнародній ситуації та у разі необхідності вносити корективи. До політичного прогнозування у галузі міжнародних відносин належать як глобальні питання, що охоплюють регіони й світ в цілому, так і локальні політичні проблеми. Політичне прогнозування розробляється найчастіше як альтернативи розвитку, що мають вірогідний характер. Процес політичного прогнозування складається з певної послідовності дій – етапів прогнозування. Необхідно їх реалізувати для отримання на виході даних про майбутній стан прогнозуемого об'єкта. Відносно найближчого майбутнього можна зробити цілком вірогідні прогнози, щодо віддале-

ного майбутнього, то прогнози мають ймовірнісний характер. Потрібно враховувати «чорних лебедів», які можуть змінити окреслені тенденції (посилити або послабити їх) й те, що сучасний світ не розвивається лінійно і сьогодення нерідко не є прямим наслідком минулого. Водночас, методики прогнозування вдосконалюються та дозволяють знизити невизначеність майбутнього. Потреба у створенні науково-достовірних та обґрунтованих прогнозів залишається на порядку денному. Такий прогноз забезпечує розуміння дійсності й формує підстави для прийняття рішення з усвідомленням того, що може відбутися у майбутньому. Прогнозування у МВ дозволяє внести елементи визначеності щодо майбутніх зовнішньополітичних процесів, надаючи відповідні знання і альтернативи. Відповідно допомогти державі проводити ефективну зовнішню політику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ржевська Н. Політичне та стратегічне прогнозування: суть і ознаки. *Політичний менеджмент*. 2011. Випуск 6. С. 37-42.
2. Горбатенко В.П. «Аналіз майбутнього» та його роль в управлінні соціально-політичними процесами. *Політичний менеджмент*. 2004. Випуск 1. С.30-40.
3. Shmueli G. To explain or to predict? *Statistical Science*. 2010. vol. 25 (3). p. 289–310.
4. Ray J., Russett B. The future as arbiter of theoretical controversies: Predictions, explanations and the end of the cold war. *British Journal of Political Science*. 1996. vol. 26 (4). p. 441–470.
5. Schneider G., Gleditsch N., Carey S., Forecasting in international relations: One quest, three approaches, *Conflict Management and Peace Science*. 2011. vol. 28(1). p. 5–14. URL: https://www.researchgate.net/publication/227573808_Forecasting_in_International_Relations_One_Quest_Three_Approaches (Last accessed: 19.11.2022).
6. Stevens J. Political Scientists are Lousy Forecasters. *New York Times*. June 23, 2012. URL: <https://www.nytimes.com/2012/06/24/opinion/sunday/political-scientists-are-lousy-forecasters.html> (Last accessed: 19.11.2022).
7. Фридман Д. Стратегическое прогнозирование: объективное измерение разведывательной деятельности URL: <https://globalaffairs.ru/articles/strategicheskoe-prognozirovanie-obektivnoe-izmerenie-razvedyvatelnoj-deyatelnosti-2/> (Last accessed: 19.11.2022).
8. Семенюк Ю., Голинський І., Виокремлення та обґрунтування основних складових суспільно-політичної обстановки. *Політичне життя*. 2020. № 1. С. 130-137.
9. Scoblic J., Tetlock P. A Better Crystal Ball The Right Way to Think About the Future URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-10-13/better-crystal-ball> (Last accessed: 19.11.2022).
10. Chadeaux T. Conflict forecasting and its limits. *Data Science*. 2017. vol. 1. № 1-2, p. 7-17, URL: <https://content.iospress.com/articles/data-science/ds002#ref055> (Last accessed: 19.11.2022).

11. Szóke D. The World in 2035: A Geopolitical Forecast URL: http://www.geopolitika.hu/en/2018/06/04/the-world-in-2035-a-geopolitical-forecast/#_edn8 (Last accessed: 19.11.2022).

12. US Director of National Intelligence: Global Trends. In: Office of the Director of National Intelligence, 2017. <https://www.dni.gov/index.php/global-trends-home> (Last accessed: 19.11.2022).

13. Glover R. Compatibility or Incommensurability: IR Theory and Complex Systems Analysis URL: https://www.e-ir.info/2012/07/21/compatibility-or-incommensurability-ir-theory-and-complex-systems-analysis/#_ftn11 (Last accessed: 19.11.2022).

14. Вступ до політичної аналітики. Авт. кол.: С.О.Телешун, О.Р.Титаренко, І.В.Рейтерович, С.І.Вировий; за заг. ред. С.О.Телешуна. К.: Вид-во НАДУ, 2006. 220 с. URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Teleshun_Serhii/Vstup_do_politychnoi_analytyky.pdf?PHPSESSID=u952q5vopp0ssfucic1cdj8s17 (дата звернення: 14.09.2022)

15. Drezner D. Wonks Gone Wild. 2021. URL: <https://foreignpolicy.com/2021/01/15/foreign-policy-predictions-always-bad-worst-international-relations-rewards-catastrophic-thinking/> (Last accessed: 19.11.2022).

16. Ржевська Н.Ф. Політичний аналіз і стратегічне прогнозування в США : інституційний вимір: монографія. Дрогобич: Коло, 2012. 256 с.

REFERENCES:

1. Rzhavska, N. (2011). Politychne ta stratehichne prohnozuvannia: sut i oznaky. *Politychnyi menedzhment* URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/rzhavska_politychne.pdf [in Ukrainian].

2. Horbatenko, V.P. (2004) «Analiz maibutnoho» ta yoho rol v upravlinni sotsialno-politychnymy protsesamy. *Politychnyi menedzhment*. №1. pp. 30-40 [in Ukrainian].

3. Shmueli G. (2010) To explain or to predict? *Statistical Science*. vol. 25 (3). pp. 289–310.

4. Ray J., Russett B. (1996). The future as arbiter of theoretical controversies: Predictions, explanations and the end of the cold war. *British Journal of Political Science*. vol. 26 (4). pp. 441–470.

5. Schneider G., Gleditsch N., Carey S. (2011). Forecasting in international relations: One quest, three approaches. *Conflict, Management and Peace Science*. vol. 28(1). pp. 5–14. URL: https://www.researchgate.net/publication/227573808_Forecasting_in_International_Relations_One_Quest_Three_Approaches (Last accessed: 19.11.2022).

6. Stevens J. (2012). Political Scientists are Lousy Forecasters. *New York Times*. June 23. URL: <https://www.nytimes.com/2012/06/24/opinion/sunday/political-scientists-are-lousy-forecasters.html> (Last accessed: 19.11.2022).

7. Fridman D. Strategicheskoe prognozirovanie obektivnoe izmerenie razvedyvatelnoi deiatelnosti. URL: <https://globalaffairs.ru/articles/strategicheskoe-prognozirovanie-obektivnoe-izmerenie-razvedyvatelnoj-deyatelnosti-2/> (Last accessed: 19.11.2022).

8. Semeniuk Y., Holynskiy I. (2020). Vyokremlenia ta obgruntuvannia osnovnykh skladovykh suspilno-politychnoi obstanovky. *Politychne zhyttia*. № 1. s. 130-137. [in Ukrainian].

9. Scoblic J., Tetlock P. A Better Crystal Ball The Right Way to Think About the Future. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-10-13/better-crystal-ball> (Last accessed: 19.11.2022).

10. Chadeaux T. (2017). Conflict forecasting and its limits. *Data Science*. vol. 1. № 1-2, pp. 7-17. URL: <https://content.iospress.com/articles/data-science/ds002#ref055> (Last accessed: 19.11.2022).

11. Szóke D. (2018). The World in 2035: A Geopolitical Forecast. URL: http://www.geopolitika.hu/en/2018/06/04/the-world-in-2035-a-geopolitical-forecast/#_edn8 (Last accessed: 19.11.2022).

12. US Director of National Intelligence: Global Trends. In: Office of the Director of National Intelligence. <https://www.dni.gov/index.php/global-trends-home> (Last accessed: 19.11.2022).

13. Glover R. Compatibility or Incommensurability: IR Theory and Complex Systems Analysis. URL: https://www.e-ir.info/2012/07/21/compatibility-or-incommensurability-ir-theory-and-complex-systems-analysis/#_ftn11 (Last accessed: 19.11.2022).

14. Vstup do politychnoi analityky. (2006). Avt. kol.: S.O. Teleshun, O.R.Tytarenko, I.V.Reiterovych, S.I.Vyrovyy; za zah. red. S.O.Teleshuna. K.: Vyd-vo NADU. 220 s. [in Ukrainian].

15. Drezner D. Wonks Gone Wild. 2021. URL: <https://foreignpolicy.com/2021/01/15/foreign-policy-predictions-always-bad-worst-international-relations-rewards-catastrophic-thinking/> (Last accessed: 19.11.2022).

16. Rzhavska N.F. (2012). Politychnyi analiz i stratehichne prohnozuvannia v SShA: instytutsiyni vymiri: monohrafiia. Drohobych: Kolo. [in Ukrainian].

Peculiarities of the political forecasting in international relations

Pohorielova Inna Serhiivna

Ph.D. in History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman
Peremohy Ave, 54/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-6560-242X

The article is dealt with features of political forecasting in the field of international relations. The main reasons for increased attention to the topic of political forecasting in modern realities are indicated. The tasks of political forecasting in the field of international relations are outlined, in particular, determining the main trends and prospects for their development, clarifying new factors that can affect the international system, understanding the possibilities of the appearance and evolution of international conflicts and crises, prospects for overcoming them, etc. It is proven that political forecasting of international relations is an important condition for successful foreign policy activity of the state which helps in making balanced international political decisions. Therefore, the need to create scientifically reliable and substantiated forecasts remains on the agenda.

The types of forecasts used in forecasting international relations are defined and their features are characterized. It is stated that each of these forecasts is a complex process, as it relates to many processes and events that take place in the international political sphere. According to this, political forecasting of international relations is developed most often as development of alternatives that have a probable character. An attempt is made to understand the main problems under forecasting international relations. In particular, these are potential black swan problems, or events that cannot be predicted regarding previous observations.

The reason for the difficulties is that the system and structure of international relations is changing and developing, and has a non-linear nature. Developing high-quality forecasting is also difficult because in such multidimensional environments as international relations and geopolitics, information is incomplete, in particular due to the intentions of the participants, and when surprises are a common phenomenon. In this regard, it is stated that it is possible to develop quite probable forecasts for the foreseeable future. As to and distant future - of a strategic and global nature, the forecasts have a probabilistic nature due to the failure to take into account various reasons, factors and trends that were not included into the initial data in the process of forecasting. It is emphasized that political forecasting in international relations is a permanent process, which allows timely recording of changes in the international situation and, if necessary, making corrections. The main stages of forecasting and their features during the forecasting of international relations are outlined. The authoress tried to summarize the material on the peculiarities of foreign policy forecasting, involving scientific research by both domestic and foreign authors.

Key words: forecasting, international relations, foreign policy forecasting.